О.Р. Проців

Порушники законів лісу

Полювання як і будь-яка галузь суспільного виробництва регулюється своїми законами і правилами. Так, мисливське право врегульовує чисельність та терміни добування дичини, допуск до права полювання, техніку безпеки під час полювання тощо. Звісно, дотримання правил слід контролювати: мисливців – спочатку переконувати, а у випадку неслуху – карати.

З розпадом СРСР Україна успадкувала тоталітарний тип мислення у сфері управління мисливством: більше покарань – більше порядку. Як наслідок – запровадження планових показників на кількість порушених кримінальних та адміністративних справ. А оскільки є план, то його потрібно виконувати. Що лише не вигадують контролюючі (правоохоронні органи), щоб виконати показники. Одного разу, будучи у рейді у день відкриття полювання на пернату дичину з бравими «беркутівцями», замість того, щоб складати протоколи на справжніх порушників правил полювання, відбивав мисливців, які правоохоронці зарахували до порушників. Суть конфлікту полягала у тому, що полювання починалось о 16 годині, але багато мисливців розташувались у мисливських угіддях ще з 13 години. Хтось вже навіть розпалив вогонь, нагріваючи воду з надією, що свіжовпольована качка потрапить у казанок. Але у мирні плани мисливців втрутились наші правоохоронці, мотивуючи, що полювання починається о 16 годині, і мисливці не мали права скоріше перебувати у мисливських угіддях зі зброєю, навіть якщо вони не стріляли до дичини. Формально цю ситуацію можна трактувати як порушення правил полювання, але з іншої сторони – чи повинні мисливці під'їхати до найближчих угідь і чекати на дорозі (адже дороги не входять до складу мисливських угідь) до 16 години, і лише тоді перейти до мисливських угідь? Хто перший добіжить до озерця, буде мати право першого вистрілу. Вважаю, що тут повинен спрацьовувати здоровий глузд і звичаєве право, коли мисливці завчасно, за декілька годин до офіційного відкриття полювання обживають мисливські угіддя відповідно до виданої користувачем мисливських угідь відстрільної картки.

Велике моє здивування викликали беркутівці, які звіряли номера рушниць у виданих дозволах. Виявляється – недарма. Як правило, рушниця має шість і більше цифр у номері. При перевірці виявилось, що приблизно у одного з десяти мисливців хоча б одна цифра не співпадала. Рушниці звісно вилучили до вияснення справи. Бували й випадки, коли не збігалась фактична марка рушниці і зазначена у дозволі. Рекомендую мисливцям ретельно перевірити дані про рушницю, записані у дозволі, щоб не зіпсувати собі полювання.

Крім того, статус браконьєра можна отримати навіть не докладаючи до цього зусиль. На полюванні на копитні види тварин керівником господарства призначається керівник полювання, який проводить інструктаж по техніці безпеки, керує процесом полювання і слідкує за чистотою оформлення дозвільних документів. Проте на практиці існує чимало прикладів на практиці та описаних в мисливській літературі, коли недобросовісний організатор полювання (інженер, єгер) не заповнює ліцензію або заповнює її кольорову ксерокопію, щоб по одній і тій же ліцензії полювати декілька разів. У цьому випадку всі учасники колективного полювання автоматично стають браконьєрами.

Доводилось, на жаль, бачити, коли через неуважність рейдової групи обласного управління лісового та мисливського господарства по боротьбі із браконьєрством був допущений факт браконьєрства. Так, зустрівши на дорозі знайомого і знаючи, що він міняв контрольну картку обліку добутої дичини, ми не стали перевіряти всі інші документи так як дорога не входить до складу мисливських угідь. Поговоривши декілька хвилин, він запитав, чи можна полювати в цих угіддях, на що ми ствердно відповіли, не знаючи, на яких угіддях він мав право полювати. Дорога ж ділила мисливські угіддя двох окремих користувачів. На наступний день виявилось, що через декілька хвилин після того, як ми йому побажали вдалого полювання його затримав лісничий та склав відповідний протокол, так як знайомий мисливець зайшов не у ту сторону від дороги. І такі ситуації непоодинокі. Цьому сприяє мала кількість аншлагів, які вказують на користувача мисливських угідь.

Проблему для законослухняних мисливців становить окремий статус мисливських угідь державного мисливського резерву (запасу), що розташовуються мозаїчно і через які практично неможливо без порушення проводити полювання. Рішеннями обласних ради мисливські угіддя надані так, що мисливець, добираючись до них, змушений проходити через угіддя мисливського резерву. Більше того, перебування зі зброєю чи то у мисливських угіддях, чи в угіддях державного мисливського резерву прирівнюється до полювання, а полювати на території мисливських угідь державного мисливського резерву забороняється. Я не бачив жодного аншлагу, який би повідомляв, що певна територія є мисливськими угіддями державного мисливського резерву, направляючи мисливця у правове русло при полюванні. Тож через такі законодавчі казуси, можна сказати, більшість мисливців, самі цього не відаючи, порушували правила полювання.

Проте, все це були браконьєри мимоволі. А є ще й злісні. Найгірше, коли вони ще й багаті та при владі, і цинічно застосовують на полюванні квадроцикли, джипи і навіть дельтаплани. Як зізнався один чиновник-браконьєр, що він дістає задоволення не лише від можливості незаконно настріляти дичини, але також від того, що тікає від переслідування єгерів»[1]. Що ж – багатіям закон не писаний.

На ріст браконьєрства впливає ще й людська психіка. Людина завжди хоче мінімізувати або й взагалі виправдати свої погані вчинки. З цього випливає й зеківська приповідка: «Есть хотел – хлеб украл, а дали так много». То й порушники правил полювання мають на цей рахунок своє виправдання: дичину, яку ніхто не годує, можна взяти без докорів сумління. Вкрасти для них свійську качку, чи корову – то великий гріх, та й жоден браконьєр не вкраде свійську тварину, а незаконно відстріляти дику качку чи оленя це – подвиг, яким можна похвалитись. Мисливське та кримінальне законодавство Галичини до початку XX століття визначало незаконне добування дичини як крадіжку. На відміну від сучасного українського законодавства у мисливському

---

[1] Буткевич Б. Велике полювання: забавки феодалів/ Богдан Буткевич// Український тиждень. – 2011. – №11(176) 18-24 березня. – С.30.

законодавстві Галичини окремо не визначався ступінь покарання за добування, наприклад, оленя чи козулі. Міра покарання та відшкодування призначалась відповідно як за крадіжку корови, чи свійської кози. Лише на початку XX століття з усуспільненням дичини незаконне добування кваліфікувалось вже не як крадіжка, а як порушення правил полювання. Тогочасна мисливська література відзначала, що судді та й взагалі суспільство стало толерантніше відноситись до новоспечених «порушників правил полювання», ніж до «крадіїв».

Сьогодні протистояння браконьєр – мисливський охоронець не таке жорстоке. Так, лише у 1935 році у Польщі, до якої входила Галичина, 212 мисливських охоронців зазнали нападу: 12 загинуло, 30 були тяжко поранені. У цьому ж таки році було вбито 9 браконьєрів, а 21 поранено[2].

Браконьєри Галичини об’єднувались у банди, що мали й свою певну субкультуру. Її навіть описав, К. Матіас в унікальній етнографічній праці «Браконьєри давнього лісу Сандомирського» (Львів,1905р.). Варто зазначити, що автор праці не був надто категоричним в оцінці дій браконьєрів, і поділив їх на добрих та поганих. До добрих браконьєрів він зараховував тих, які полювали одноосібно (дилетанти), а до поганих – тих, які організовували банди (професійні). У добрих у серці ще залишилась побожність і віра, а погані – це замкнута каста на кшталт масонської ложі, що характеризується безбожністю та пожадливістю до грошей. Члени браконьєрських банд були пов’язані між собою присягою мовчання. Непростою справою було вступити до цієї банди, а ще важче – з неї вийти. Члени такої банди знали місцеві відносини і кого можна до себе приймати. Перевага надавалась особам із злодійський хистом. Члени банди служили їй душею і тілом, складаючи страшну присягу:

---

[2] Maryański W. Strażnik łowiecki w Polsce / Walery Maryański //Łowiec. – 1936. – № 8. – s. 133-135.

«Присягаю при повній свідомості свідомістю, що буду Вам вірно служити і не видам Вас, навіть якщо б мене мали вбити».[3]

Браконьєрські банди у більшості випадків полювали з нагінкою або на облаві. Професійні браконьєри обирали між собою найдосвідченішого та найспритнішого мисливця, який керував процесом полювання. Йому підпорядковувались безоглядно всі члени банди. Вважалось, що у членів банди рушниці заворожені. Вони вірили, що з такої рушниці жодний постріл не буде хибним. Найбільшою ознакою завороженої рушниці був отвір в прикладі, в який вкладався якийсь чародійський предмет, після чого його забивали кілком. Існувало повір'я: щоб рушниця завжди добре стріляла, браконьєр повинен був під час Святої Літургії виплюнути проскурку під час Святого Причастя і нею набити стволи, або стріляти у скульптуру Ісуса Христа, або першим вийнятий після випічки хліб. Інші браконьєри закопували зброю на краю дороги, по якій повинен був проїжджати віз із померлим, щоб її заворожити. Браконьєри користувались різними замовляннями, щоб їх не могли зловити лісники. Для піднесення духу вони промовляли: «Або ми, або нас», «Смерть лісникам». Керівник банди перед початком полювання завжди нагадував її членам, що втікати потрібно в густий ліс або ховатись за велике дерево, а лісника, що буде переслідувати, потрібно вбити, при чому стріляти потрібно в груди. Професійні браконьєри ніколи не ходили до лісу наодинці. А коли їх зустріне лісник, то вони завжди втікали порізно. Лісник, який переживав за своє життя, ніколи їх не доганяв, лише намагався впізнати. Але і на це браконьєри мали свій спосіб: вони переодягались у старий жіночий одяг, а також натягали на обличчя маски. По селі вони ховали рушниці в кожух, але у лісі сміливо носили зброю. Були браконьєри, які взагалі ховали рушниці у лісі у дуплах дерев. Після пострілу браконьєри відразу не підходили до добутої дичини, а чекали, чи їх ніхто не

---

[3] Matyas K. Rabsice dawnej puszczy Sandomierskiej: studium etnograficzne. – Lwów: drukarnia W.Łozińskiego, 1905. – s.2.

переслідує. Але все ж мисливські охоронці робили вправно свою роботу і лише за 1905 рік у браконьєрів Галичини було конфісковано 1936 одиниць зброї[4].

Ще більше браконьєри розпоясались у європейському лібералізованому суспільстві. Так, у «Ловцю польському» у 1899 році була надрукована стаття «Браконьєрська спілка», у якій редакція обурювалась створенням «Спілки французьких браконьєрів». У цій спілці нараховувалось лише 17 членів, бо до спілки могли належати лише відомі браконьєри, які хоча б один раз відбували судове покарання. Вони сплачували встановлені членські внески. Головним завданням товариства була допомога ув'язненим браконьєрам та їх сім'ям. Також відзначалось, що дуже поблажливе законодавство призводить до того, що добропорядні мисливці воюють з браконьєрами або формують з браконьєрами банди і незаконно добувають дичину.[5]

І все ж мені віриться, що з гуманізацією суспільства змінилась і психологія мисливців, а мисливство з необхідності поповнення харчів перетворилось на елітний вид відпочинку. То ж хочу побажати сучасним мисливцям з приємністю проводити час на полюванні, а приємності додасть не лише гарний мисливський трофей, але й відчуття безпеки, яке може гарантувати лише полювання без порушень.

Проців О.Р. Порушники законів лісу / Олег Проців / Лісовий вісник. – 2014. № 9 – с. 23.

[4] Alegaty do sprawozdań stenograficznych drugiej sesyi ósmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1905 przytem index tych alegatów od 338 do 675. – Lwów, 1905, – S.5-6.

[5] Drobiazgi myśliwskie //Łowiec Polski – 1899. – № 11 . – s.12